

Formanden har ordet

Af Poul Toudal

Nu og da kan det være fornuftigt at læse, hvad en forenings formål egentlig er.

S2 i vores vedtægter lyder: Foreningens formål er: »At fremme og styrke den almene interesse for Gislev, Kværndrup og Ryslinge sognes historie og medvirke til at bevare egnens historiske værdier samt drive et arkiv. At indsamle, registrere og bevare arkivalier, billeder og lydoptagelser, trykt materiale og andre data uanset medium af ikke statslig herkomst med tilknytning til dækningsområdets historie, borgere, foreninger, virksomheder og institutioner i fortid og nutid. At stille det indsamlede materiale til rådighed for offentligheden efter de gældende regler for tilgængelighed.«

Lever vi op til formålet? Med hensyn til arkivet er vi afhængige af frivillige afleveringer. Offentlige institutioner skal aflevere materiale til opfordre til, at man i forbindelse med oprydning afleverer billeder og trykt materiale f.eks. skøder, diverse attester o. lignende til arkivet. Alt er en dokumentation af det liv, der har været levet i sognene og er med til at fortælle en flig af danmarkshistorien. Mon ikke de fleste kender formemmelsen af at falde i staver over en 50 år gammel

regning, kontrabog eller en avis, som man finder på loftet eller i en skunk.

Vi forsøger i foreningen og i arkivet at dokumentere, hvad der sker og er sket i de 3 sogne. For øjeblikket arbejder vi med digital byvandring. Nogle ildsjæle fotograferer husene i byområderne, billederne bliver sammen med ældre billeder lagt på cd-rom. Så kan eftertiden se, hvordan byerne så ud i 2011-2012. Specielt på billedområdet sker en voldsom ændring i disse år. Papirbilleder er på vej ud, i stedet fotograferer folk med digitalt kameraer. Hvis man fotograferer digitalt og man har nogle fine billeder, der dokumenterer specielle bygninger eller særlige begivenheder, så få også lavet nogle papirbilleder. Jeres børn og børnebørn eller Lokalhistorisk Arkiv vil glæde sig over jeres fremsynethed.

Lokalhistorisk Arkiv er en del af den fælles lokale hukommelse, men dens ne hukommelse vedligeholdes kun, hvis den til stadighed opdateres. Derfor beder vi også om at billeder, som afleveres, forsynes med navne på personerne på billederne eller, hvis fotoet er fra en begivenhed, så tid og sted for begivenheden. Så har eftertiden større glæde af billederne.

Rasmus Christiansen (1840-1928), Brænderupgaard

Af Edvin Larsen

Artiklen her har været længe undervejs. I 2005 blev jeg af daværende redaktør af Byhornet, Mogens C. Hansens præsenteret for en række personlige breve, skrevet til eller af Rasmus Christiansen i perioden fra 1864 og frem til 1888. Brevene fortæller en hel del om den politiske situation, landet befandt sig i, men også om dagligdagen, som den forekom på en større gård på Midtlyn. Det gav mig interesse for, når der blev mulighed for det, at søge efter flere kilder, der kunne fortælle noget mere om denne Rasmus Christiansen – ikke en hvilken som helst person, men en person, hvorom Fyens Stiftstidende i sin nekrolog 11. juli 1928 bl.a. skrev »I dag er en af den fynske Bondestands smukkeste Skikkelser, fhr. Forp., tidligere konservativ Folketingsmand for Faaborgkretsen Rasmus Christiansen, Ryslinge, afgaaet ved Døden, 88 Aar gammel...«.

Med afsæt i det omfattende kildemateriale er det blevet til denne artikel.

Rasmus Christiansen kom til verden den 3. januar 1840 på Ryslingegaard i Ryslinge. Han var søn af ejerne af Ryslingegaard (1840-1883), Mariane Jørgensdatter og Christian Rasmussen, som blev valgt til folketinget i 1861.¹ Rasmus var nr. to i en børneflokk på fem. Hans fire brødre var: Jørgen født i 1837, Lars i 1844, Hans Frederik i 1853 og Niels Peder i 1855.

Rasmus var en velbegavet og vidbegærlig dreng, hvis skolegang foregik i den almindelige almueskole i Ryslinge. Sideløbende hermed forestalte faderen privatundervisning til drengen. Rasmus var allerede som 14-årig meget interesseret i faderens køer og foretog ugentlige prøvemalkninger, som han førte regnskab over. Køerne var også noget særligt, da de var stambogsført som rød fynsk malke race – også kaldet Ryslingestammen. Racen kunne føres

tilbage til 1840 til en ko, som Christian Rasmussen overtog med Ryslingegaard og til en tyr af slesvigsk afstamning.

Landbrugsuddannelse

I de to vinterhalvår 1859/60 og 1860/61 afsluttede Rasmus den teo-

Rasmus Christiansen. Foto: Fyens Stifts Patriotiske Selskab, 1910.

retiske landvæsensuddannelse med udmærkelse på Fyens Stifts Landbrugsskole i Odense.² Muligheden for at fortsætte studierne på Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole i København var oplagt, men Rasmus var mere til det praktiske landbrug og vendte derfor efter skoleopholdet tilbage til fødegården i Ryslinge, hvor han arbejdede frem til sommeren 1863. På dette tidspunkt blev han avliskarl på Hellerup. Herefter fulgte et ophold som forvalter på Tarupgaard ved Odense.

Alt imens, at Rasmus fik sin teoretiske viden omsat til praksis, havde hans far taget ophold i København i forbindelse med sit politiske arbejde i Folketinget. I et brev til Rasmus sendt fra København 13. januar 1865 skriver faderen »... der arbeides i den nye Tid i mange Retninger, jeg mener dermed ikke Forhandlingerne på Thinget (disse vil jeg ikke omtale her) men derimod udenom. Nogen vil have Grundloven betydelig indskrænket, andre synes at vilde holde paa den, med nogle Forandringer, saaledes at den skulde ligne Grundloven af 5te Juni 1849 og arbejder for en imødekommerlighed fra alle Sider, men jeg frygter for at dersom disse vinder Majoritet, saa bliver Friheden ingen Virkelighed, kun derved et Skøn. Atter der andre som holder paa dens Bevarelse i sin oprindelige Skikkelse, og derom er nu ganske vist den langt overvejende Deel af Befolkningen enige, men Midlet dertil ere alle ikke enige om, nogle mener der skulde fares frem med Maadehold, andre derimod med Kraft, og saa skrap som mulig, hvad dette er

angaende, tror jeg at man gjør bedst i at være besindige og ikke gribe Sagen an før rette Tid. Jeg mener dermed naar Sagen kommer til at ligge for, da et bestemt Nei til Indskrænkning, selv om dette skal lede til Opløsning...«, »idet I. A. Hansen med flere allerede har indbragt Thinget et Forslag til Lov om Ophævelser af Grundlovs Indskrænkninger af 1855, dette blev vist nok optaget som en Demonstration, hvilket det ogsaa er beregnet paa, idet det skulde forarsage et tryk på det høifornemme Rigsraads Landsting imod det Tryk som Landstingets Virksomhed udøver paa Folkethinget, det skulde altsaa være en skarp Modsetning, men der er mange selsk af Hansens Venner som nærer stor Frygt for at det vil virke skadelig, og blive betragtet af Regjeringen paa Trods, man veed jo ogsaa at Ministeriet har et slet Øie til Friheden.«³ Rasmus var 10 dage før modtagelsen af dette brev lige fyldt 25 år og var dermed blevet valgbar og havde valget til Folketinget. Der er derfor ingen tvivl om, at Christian ville dele sin politiske viden med sin søn.

Brevene fra faderen hjem til Rasmus bar i de følgende måneder præg af de diskussioner, som blev ført i Rigsdagen i forbindelse med udarbejdelsen af en ny grundlov. Den 1. marts samme år skriver faderen igen til Rasmus. Brevet indeholder tre ting, som faderen er optaget af. For det første, hvordan står det til med sønnens »kulturelle tilstand«, idet han skriver »Imidlertid beklager jeg at du saalænge har ventet paa Brev, det er længe siden jeg sendte et, hvori

var indlagt nogle homeriske Digte...« og videre »... jeg har ventet at høre hvad du synes om nævnte Digte...« Selv om faderen var på tingen rådførte Rasmus sig med faderen om køb og salg af kreaturer, og faderen fortsætter i brevet »... dine Bemærkninger om den ny Ko og Føllet kan jeg nok bifalde, men dog tror jeg ikke at Føllet er for dyrt«. Men det politiske fyldte meget på denne tid efter nederlaget i 1864, som fik så store konsekvenser for det Danmark, som nu stod tilbage. På tingen forhandlede man ny skattelov »... den har endnu kun været til første Behandling i Folkethinget, Betænkningen er fremkommet, og efter denne at dømme bliver det en Indkomsskat, som for øvrigt ogsaa de fleste Medlemmer synes bedst om, den ny Straffelov har ogsaa kun været til første

Behandling i Folketh. Men er behandlet i Landstinget, der er nylig forelagt et Lovforslag om et nyt Jernbane- og Havnearnlæg i Jylland og England. Havnen skal ligge ved Strandby, men om Hensigtsmæssigheden heraf, raader nogen tvivl...«. Landbruget var overgået til animalsk produktion, og Danmark havde fået en stor eksport af smør og bacon til England. Med nederlaget i 1864 var der derfor behov for en isfri eksporthavn til erstatning for Altona⁴, der som en del af Holsten nu var blevet en del af Preussen. Diskussionen stod mellem Strandby nord for Fredensborg og den lille vestjyske by Esbjerg. Esbjerg løb med sejren, og i 1868 lavede man et nyt havnearnlæg med tilhørende jernbaneanlæg i Esbjerg.⁵

Kort og Matrikalstyrelsen: 1842-1899.

Søgen efter »egget« landbrug

Rasmus havde efterhånden nået en alder, hvor det var aktuelt at se sig om efter »egget« landbrug. Dette havde faderen længe været på udkig efter, hvilket bl.a. kan læses i faderens brev til Rasmus 11. september 1865. I dette skriver han, at der var kommet brev fra forvalter Møller paa Glorup, som fortalte, at Brænderupgaard kunne blive ledig, selv om der endnu var fem år tilbage af forpagtningsaftalen. I brevet til Rasmus fortæller faderen, at han allerede havde beset gården og fortsætter »Gårdens Bygninger bestaar af 4 hever for sig beliggende Længer, hvoraf Koladen og Staldlængen er Grundmur – godt indrettet men kun daarligt holdt ved lige. Stuehuset og Kornladen er af Bindingsværk, god Bygning men ligledes slet vedligeholdt. Arealet er 186 Tdr. Land Maal, med Taxt fra 4 til 10, inddelt i 11 ligestore Marker. Hegnene imellem disse ere alle beplantede, og kan vel nok give den fornødne Skov til Gjærde og maanske noget Mejeribrænde.« og »Saavidt vi kunde see, var Jorden simpelt behandlet, ingen Grøfter i Brakmarkerne var oprenset, Jorden i den ene af disse saa temmelig godt ud, men var ikke pløjet godt igjennem, derimod den anden, en halvt Mark var vel pløjet et par gange men kun harvet lidt, paa denne vil der ved denne Behandling kun voxte lidt.« Herefter følger en beskrivelse af gårdens besætning og maskinpark. Nuværende forpagter Lystrup ville gerne afstå straks, men det forudsatte, at han fik lov til at bo på gården vinteren over. Faderen slutter sit brev med »... lad mig nu

vide din Mening derom, samt om du har lyst til at være Forpagteren....«

I et brev af 29. september samme år til Rasmus – sendt fra hjemmet i Ryslinge umiddelbart, inden faderen skulle møde til Rigsdagens åbning den følgende mandag, skriver han om forhandlingerne »... men det gik denne gang som de forrige og der maades intet Resultat, endskjønt Hr. Lystrup⁶ nok synes tilboelig til at gaa accord⁷. I Begyndelsen var han stiv og holdt fast paa 2000 Rdl. i Afstaelse, saaledes at kun Qvægbesætningen 38 i Tallet med smaat og stort følger med, han vilde forbeholde sig Bopæl for sig, Kone og Børn et – eller i alt fald ½ Aar, samt den fornødne Mælk daglig, og endvidere sine 2 kjøresthe fodret i Vinter – lig Forpagterens egne Heste. Disse to sidste Betingelser syntes jeg mindre godt om, ligesom vi heller ikke synes om at give 2000 Rdl.« Faderen fortæller videre i brevet, at han vil tale med greven på Glorup, når han kommer til København og tilbyde greven 14 til 1600 rigsdaler, hvis han vil indgå en bedre aftale for de første 11 år. Faderen får også nævnt over for Rasmus, at Birkedal, sognepræst i Ryslinge er blevet afskediget og fortsætter »... dette er haardt, men jeg tror ikke at Regjeringen vinder noget dermed. Den vil faa en stor Aggression mod sig desangaaende, der siges at Præsten ikke bryder sig noget om det – han havde nok omtrent ventet, at det vilde skee, men derimod er hans Kone bedrøvet derover og havde frygtet det længe«. Brevet slutter med »Hils Jomfruen«, som er Rasmus' kæreste.

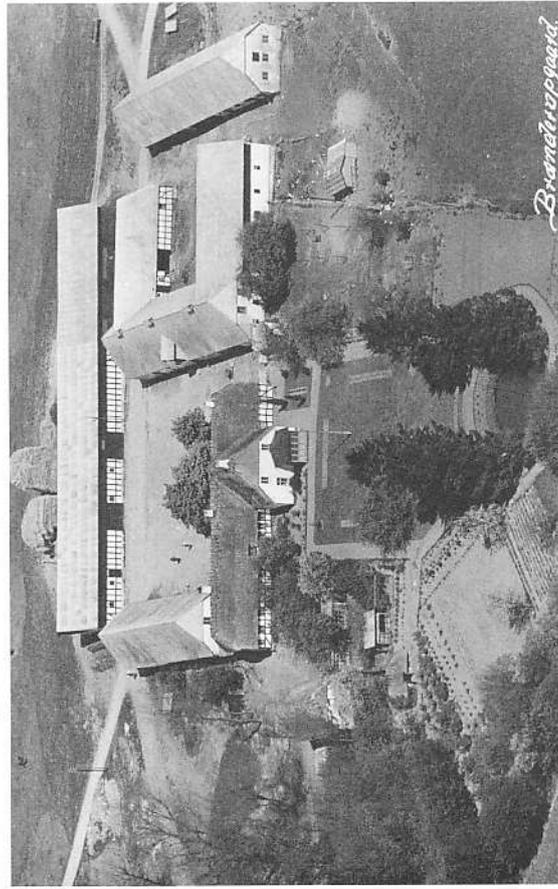
Forpagtningen af Brænderupgaard

I et nyt brev til Rasmus 2. november 1865 skriver faderen, at han på sønens vegne har sagt ja til grevens betingelser for en forpagtning. Betingelserne var følgende: »... 22 Aar fra 1ste Mai 1866, fri Drift af den halve Jord indtil 1ste Mai 1871, Afgift som hidtil. Fra 1ste Mai 1871 til 1ste Mai 1876 – 125 Td. Rug 125 Td. Byg – 125 Td. Haere, siden 135 Td. Rug – 135 Td. Byg – 135 Td. Haere...« og »Besætningen overtages som Eiendom efter Taxationssummen. I øvrigt samme Betingelser som hidtil, nu gjaldt det om at sige ja eller Nei – jeg sagde – eller skrev det første...«. Allerede 13. november 1865 overtog Rasmus forpagtningen af Brænderupgaard.

Kæresten Grethe

Umiddelbart inden jul 20. december 1865 sender faderen et brev til Ras-

mus. Af brevet fremgår det, at forbindelsen mellem Rasmus og hans kæreste Grethe nu var officiel. »At du var hjemme (på Ryslingegaard) i Søndags og at Grethe ogsaa var ovre, har jeg et ubetydeligt Minde om...« og videre »Ja kjære elskede Søn – du har altsaa gjort Valget, jeg vil ønske af mit inderste Hjerter at det maa gjøre dig Lykkelig...« og »... da er det ogsaa dine Forældres Glæde at kunde antage Hinde som en kjær Datter, dette vil ske fra min – jeg tror ogsaa fra din Moders Side. Længe har jeg ventet at det vilde blive saaledes og især siden Hindes Besøg kort før min Afreise hertil, da jeg nu haaber at det ikke er noget uoverlagt...« og »... men at du nøje har overvejet dette førend du kalder Hinde Din – Da siger jeg Guds Villie skee og beder min himmelske Fader at det maa blive til Vel-sigelse for Eder, er det hans Villie, at vi en Dag skal see Eder forenede ved det

Luffoto af Brænderupgaard fra 1960'erne. Foto: Lokalthistorisk Arkiv.

hellige Troskabs og Kjærligheds Baand, da glæder det os og vi vil takke Gud derfor.«

Året 1866

Året blev skelsættende for Rasmus. Sammen med forpagtningen af Brænderupgaard var der også nogle »personalemæssige« forpligtelser på godt og ondt. Rasmus var landbrugsfaglig godt uddannet, men også personalemæssigt set havde han erfaring via sit arbejde som forvalter på flere større gårde. I løbet af foråret 1866 var Rasmus bl.a. blevet af med Lystrup og røgteren, som havde voldt Rasmus en række ubehagelige problemer. Prisen på korn var helt i bund, hvilket bl.a. skyldtes en overproduktion på verdensmarkedet, hvilket havde medført produktionsændring fra vegetabilisk til animalsk i landbruget. Da kornproduktionen kun kunne sælges til meget lave priser, valgte mange landmænd at anvende kornet til foder. I nogle tilfælde fik svinene lidt for meget korn, hvilket resulterede i, at mange svin åd sig fordaerret og i værste tilfælde døde. I foråret 1866 skete dette også for Rasmus. Faderens breve til sønnen omhandlede for det meste: Brænderupgaard, Folketinget og Birkedal. Moderens – Mariane JørgensDatters – breve bar præg af kærlighed til sønnen og dennes udkårne samt hendes egen religiøsitet. Der er også efterladt en del breve, som Rasmus har skrevet til sin kæreste, Grethe. Grethes egentlige navn er Ane Margrethe Nielsen, men Rasmus omtaler hende som

sten har vist sig at være god. »Ja Gud har i aar givet mig en god Velsignelse af Korn. Jeg havde 265 Træer Rug og efter hvad jeg kan skønne vil jeg deraf kunne avle ca. 160 Td. Og vistnok lidt over 20 Td. Frøede...«. »Du takker jo ogsaa Gud derfor, thi det er jo ogsaa dit.« Brænderupgaard havde eget gårdmøjeri, hvor smør og ost blev produceret. Rasmus solgte selv sin produktion enten i Odense eller i Svendborg. Men det var ikke bare nøgne fakta, som brevene til Grethe indeholdt. Rasmus skrev også om sine følelser for Grethe., hvilket ses i det følgende »... saa til Slutning igjen lidt af det Indre. Forleden Dag gik jeg ude i min Have, der saa jeg at Stikkelsbærrerne var modne – hvad Tanker opkom saa tror du? Disse: Saa maate det omtrent være et heelt Par Aar siden jeg første Gang saae hende (ved Maaneskin), hende som nu i næsten 2 Aar næsten ikke, det tør jeg sige, en Time af Dagen har været ude af mine Tanker...«.

Bryllup

I et brev til Grethe 12. september 1866 fortæller Rasmus, at hans fader havde talt med pastor Clausen, Ryslinge om bryllupsfæerden og foresætter »... det kan nok lade sig føie efter vort Ønske. Jo du kommer nok til at løse Skudsmaal⁸ og maaske jeg løser Sognebaand⁹ til Ryslinge; men Fader og jeg kommer nok til Søllinge at tale med Bolbro derom, naar vi faar Rugen saact, før har vi ikke Tid.« Grethes forældre var begge døde. Faderen boelsmand og senere gårdbestyrer Niels Hansen (Brandt) døde i 1861, og to år senere døde Grethes moder Karen

Marie RasmusDatter. Grethe var 33 år og syv år ældre en Rasmus. Rasmus og Grethe blev viet i Ryslinge Kirke onsdag den 31. oktober 1866 af pastor Johannes Clausen.

Rasmus og folkehøjskolen

Pastor Clausen, som tilrådte som præst 18. februar 1866, var »en halvtende mand åndelig talt, idet han holdte de mellem Indre Mission og Grundtvigianismen.«¹⁰ Clausen var med til at stifte Indre Mission i 1862, men var også optaget af Grundtvigs tanker, og selv om Kristen Kold i perioden 1851-1853 havde forsøgt at etablere en højskole i Ryslinge, blev det pastor Clausen, som i efteråret 1866 begyndte at holde højskole i præstegården, en højskole som blev til Ryslinge Folkehøjskole. Som lærere på højskolen ansatte han en række lokale personer. Rasmus var en af dem. Rasmus blev ansat i efteråret 1866 og underviste på skolen de næste to år i landmåling, nivellering, husdyrbrug og agerdyrkning, samtidig med at han drev Brænderupgaard på behørig vis. Hans faglige viden og evner inden for landmåling og nivellering førte til, at han senere opmålte, nivellerede og tegnede kort med dræningsplan over Gislev Præstegårds hovedlod og blev af ministeriet overdraget overopsynet med planens udførelse.

Højre kontra Birkedal

Rasmus' fader var højremand og kongetro og ikke tilhænger af pastor Birkedals demonstration fra prædikestolen og senere i rigstødet, hvil-

ket medførte Birkedals afsked som sognepræst 22. september 1865. De næste par år blev der arbejdet på en lovændring, som skulle sikre valgmenighedslovens gennemførelse i foråret 1868. I et brev til Rasmus den 21. februar 1867 fortæller faderen, at han ikke er tilhænger af »Ryslinge-loven«, som den blev kaldt på tingen, og at han agter at stemme imod. Af brevet fremgår det også, at han ikke er i tvivl om sønnens holdning til loven, men håber, at hans »Foredrag« kan få ham på andre tanker. Og videre »Imidlertid kan jeg endnu ikke see, at det er rigtig at vedtage en saadan leilighedslov personlig – eller om man vil Partilov, thi det er dog – disse Folk forlanger at komme ind – eller blive i Folkekirken, dog med den Ret frem for Folkekirkenes øvrige Medlemmer selv at vælge deres Præst, have Folkekirkenes Rettigheder, men undslaa sig for den almindelige Kirkeordning – eller Pligter, hvor de kan. Dette er jo dog som om de vil have noget for dem selv...«.¹¹

Af brevskriveriet mellem far og søn fremgår det, at Rasmus er en driftig og dygtig landmand, som investerer i hest og opdrætter kvæg, hvilket faderen også anerkender over for Rasmus i sit sidste brev, inden Rigsdagen går på sommerferie i juli 1867. På det tidspunkt giver Rasmus' køer 142 liter mælk daglig, medens faderens køer hjemme på gården i Ryslinge kun yder 125 liter. Udover forpagtningen af Brænderupgaard havde Rasmus også Eskelund¹² i Gislew Sogn i forpagtning fra 1. april 1879 og frem til 1895. Da forpagtning

gen af Eskelund ophørte i 1895, flyttede familien tilbage til Brænderupgaard. Sjørneggaard – en nabogaard til Brænderupgaard – købte han 1. maj 1881.

Børn

Grethe nedkom 27. august 1867 med deres førstefødte – en pige, som blev døbt Mariane Camilla Marie. De følgende otte år nedkom Grethe hvert andet år. Det blev til tre piger og to drenge. 18. august 1869 fødtes en søn, som blev døbt Niels Christian Peder. Sønnen kom ikke til at gå i sin faders fodspor. Han blev cand. phil. og stenograf i Rigsdagen. 27. oktober 1871 blev Frederikke Andrea født på Brænderupgaard. Hun blev uddannet jordemoder. Hans Jørgen blev født 23. juni 1873 på Brænderupgaard. Han blev landmand og forvalter på fødegården under sin fader. Hans Jørgen overtog 1. maj 1910 nabogaarden, Sjørneggaard i Elserup, Gudbjerg Sogn efter faderen. Hans Jørgen ombyggede Sjørneggaarden. I 1917 solgte han gården. Augusta Rasmine blev født 24. august 1875 på Brænderupgaard.

Tillidshverv

Rasmus blev hurtigt involveret i organisationsarbejde. Han blev indvalgt i Svendborg Amts landøkonomiske Selskabs bestyrelse 1. januar 1872 og overtog posterne som sekretær og kasserer. Disse poster bestred han helt frem til 1. januar 1906, hvorefter han i 16 år var næstformand – altså 50 år i Svendborg Amts landøkonomiske Selskab. Ved sin afgang

blev han udnævnt til æresmedlem. Medens han havde Eskelund i Gislew Sogn i forpagtning, flyttede hele familien bopæl hertil. Det gjorde, at Rasmus kunne lade sig opstille til sognerådet i Gislew. Han blev valgt og sad ni år i rådet. Rasmus var endvidere amtsrådsmedlem i Svendborg Amtsråd (1887-1910). Det var også i denne periode, han fungerede som landvæsenkommissær og formand for amtskommissionen (1899-1910), som havde til formål at tilvejebringe jordlodder til landarbejdere i Svendborg Amt – de såkaldte husmandsbrug. Tillidshvervene var mange: forligsmægler i tyendesager, taksationsmand, vandsynsmand, medlem af ekspropriationskommissionen for De Sydfynske Jernbaner, medlem af overskatterådet og formand for Fyens Stifts Kreaturforsikrings Forening i øvrigt det sidste tillidshverv, han afgav. Han blev også medlem af Fyens Stifts Sparekasses repræsentantskab og fik senere en tilsvarende post i Svendborg Bank.

Gennem sit arbejde i Svendborg Amts landøkonomiske Selskab havde han kontakt til Fyens Stifts patriotiske Selskab, som han blev medlem af i 1883. Rasmus var højt respekteret

i selskabet og var udset til at skulle overtage ledelsen af Landbrugsskolen i Odense, da dens forstander Valdemar Petersen i 1893 fratrådte, men af flere grunde kunne han ikke tage imod dette ærefulde hverv.

Brahertrolleborg Folkehøjskole

Rasmus havde – som omtalt – været højskolelærer de første år efter oprettelsen af Ryslinge Folkehøjskole. Om Rasmus var optaget af selve højskoletanken står lidt hen i det uvisse, men en ting er sikkert, han brændte for, at Danmark skulle have dygtige og visionære landmænd. Det var derfor helt naturligt, at han blev initiativtager til og formand for den gruppe, som stod for oprettelsen af Brahertrolleborg Folkehøjskole i 1889.¹³ Her skulle uddannede unge landmænd, men højskolen skulle også ses som modvægt mod den venstrepolitiske tendens, som folkehøjskolen var præget af. For Rasmus handlede det om »at bibringe ungdommen nyttige kundskaber og styrke dens kærlighed til Gud, Konge og Fædreland«.

Rød fynsk malkerace

Rasmus' sans for kvægopdræt betød, at besætningen på Brænderupgaard blev grundstammen inden

Rød fynsk malkerace opstillet på Brænderupgaard o. 1900. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

for rød fynsk malke race. Besætningen omfattede ca. 50 køer og fik i en årrække stor indflydelse gennem Taurustyrene. I 1913 viser afkomsmundersøgelser, at der var 31 sønner og 60 sønnesønner af Taurus IV, som var optaget i stambogen, og ca. 100 Taurustyre var noteret i de fynske kvægavlsforeninger, hvilket vidner om den betydning, besættningen på Brænderupgaard havde for den fynske kvægavl. Gennem årene modtog Rasmus mange erkendelser i form af diplomer og præmier for sin besætning. Det var således ikke uden grund, at Rasmus fra officiel side blev hædret med ridderkorset og sølvkorset, da han blev dannebrogsmænd i 1881 og udnævnt til Ridder af Dannebrog i 1892.

Politisk virke

Rasmus var landbrugsfaglig særdeles kompetent, hvilket havde ført til adskillige bestyrelser og organisationer, og det var derfor ikke overraskende, at Rasmus også blev politiker. Han kom fra et meget politisk hjem, hvor også hans brødre var involveret i politik såvel lokalt som på landsplan. Deres fader, Christian Rasmussen opnåede den ære som dansk bonde at være kongevalgt medlem af Landstinget. Faderen var højremand og tilhænger af Estrup. Det samme blev hans sønner. Rasmus blev dog mere moderat med årene. Han opstillede for første gang til Folketinget i Kværndrup-kredsen i 1873 og nåede trods kort varsel ca. 300 stemmer, men at fortrænge Jens Jensen Trunderup var dog ikke mu-

ligt. Efter flere opfordringer blev han opstillet som Højres kandidat i Nyborgkredsen i 1876. Ved dette valg fik han 900 stemmer, men måtte se sig slået af venstremanden Anders Tange. Ved valget den 3. januar 1879 slog han Tange med syv stemmer, men Folketinget forkastede valget af temmelig intetsigende grunde. Ved et nyt valg et halvt år senere sej-

Dannebrogsmændenes hæderstegn – sølvkorset.

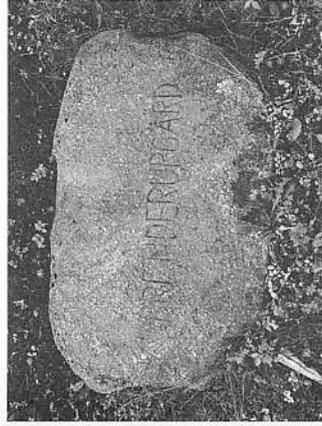
rede Tange med 1346 stemmer mod Rasmus Christiansens 1274. Først ved valget 24. maj 1881 lykkedes det for Rasmus at besejre Tange med 12 stemmer, og denne gang blev valget godkendt, men allerede to måneder senere mistede Rasmus igen sit mandat. Mandatet gik til Niels Jensen Toustrup. Rasmus havde svært ved at få tilstrækkelig med stemmer såvel i Kværndrup-kredsen som i Nyborg-kredsen. Først da han skiftede til Faaborg-kredsen i 1909, havde han bedre held med sig og blev valgt til Folketinget. Ved valget i 1913 røg han igen ud af Folketinget.

Rasmus beskrives som en velforberebet, livlig og behændig taler. I Folketinget talte han *»én gang og det meget godt og moderat«*. Rasmus Christiansen var indædt modstander af det ny grundlovsforslag til grundloven af 1915. I forhold til den politiske strid, som grundloven af 1866 havde givet anledning til, var den væsentligste ændring, at den almindelige valgret igen kom til at gælde for Landstinget. Dog var der fortsat bygget visse konservative garantier

ind i forslaget, som ville medføre lige valgret, idet såvel kvinder som tjenestefolk fik valgret. Selv om Rasmus havde mange støtter inden for højre, havde hans modstandere forment sig i kampen imod højremanden og formået at få professor, dr. phil. Carl N. Starcke, Frederiksberg til at stille op. Starcke valgtes med 1758 stemmer mod Rasmus Christiansens 1077. Ved dette valg nåede stemmeprocenten i Faaborg-kredsen helt op på 71,6 %. Rasmus havde i en lang årrække været en tro repræsentant for Højres tanker og agitationen på Fyn, men at han blev svigtet og vraget af sine egne partifæller, tog han sig meget nær.

Sorg

Rasmus havde den store sorg at miste sin kære Grethe 10. februar 1908. Hun blev begravet på Gudbjerg Kirkegård. To år senere i 1910 døde sønnen Niels Christian Peder af tuberkulose i København. I en alder af 75 år afstod Rasmus 1. april 1915 forpagtningen af Brænderupgaard og flyttede til Ryslinge. Her levede han et stille og tilbagetrukket liv,

Resterne på stedet af Brænderupgaard. Foto: Ebbe Andersen, 2006.

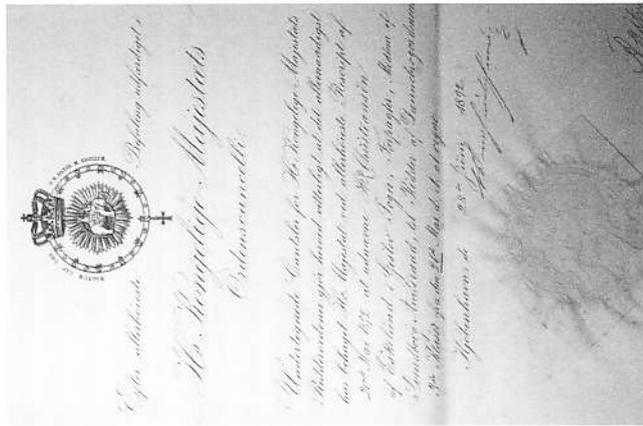

Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

og skønt helbredet var blevet noget påvirket af sygdom og tabet af hans kone og to af deres fem børn, bevarede han dog i sjælden grad sine åndsevner og sine mange interesser. I en alder af 88 år døde Rasmus Christiansen en sommerdag 11. juli 1928. Rasmus blev begravet ved siden af sin kære Grethe på kirkegården i Gudbjerg. Rasmus var en hæderlig og retsindig mand, æret og agtet på sin egn og i sit sogn, hvilket også fremgår af nekrologen i Fyens Stiftstidende 11. juli 1928, som slutter med »Budskabet om den afholdte Forpagters Død vil blive modtaget med stor Sorg overalt.«

Brænderupgaard med matrikelnr. 64a Gudbjerg Sogn, Gudime Herred og

Svendborg Amt eksisterer ikke længere. Gården blev revet ned i 1982, og der findes kun nogle få ting, som i dag fører hen til, at der på netop dette sted lå en gård.

Litteratur og kilder

Beck N.: *Fyens Stifts Patriotiske Selskab Gennem Hundrede Aar*, Odense 1910.
 Brandsager Niels og Palle Rosenkrantz: *Den Danske Regering og Rigsdag 1901: Biografier og Portrætter*, Dansk Grafisk Forlag 1901-03.
 Henriksen H.M.: *Ryslinge Sogns Historie*, 1955.
 Fyens Stiftstidende 11. juli 1928.
 Lokalhistorisk Arkiv for Gislev, Kværndrup og Ryslinge Sogne
 Nielsen Viggo Nørsgaard: *UD AF STEDET*, Ryslinge Højskole 1983.
 Wulff Henrik Jacob: *Den danske Rigsdag*. http://da.wikisource.org/wiki/Den_Danske_Rigsdag/2/6 Citeret 01.02.2012.
<http://www.hvengaard-slaegten.dk> Citeret 01.02.2012.

Folketællingslister

Kirkebøger

Noter

- Christian Rasmussen var »høje-mand«. Gruppen af højremænd bestod før 1874 af fem forskellige grupper: 1) de stærkt konservative embedsmænd, 2) godsjeere med bl.a. Estrup, 3) de nationalliberale af højre fløj, 4) de nationalliberale af venstre fløj, der nærmede sig de moderate bondevener. Til denne gruppe hørte Christian Rasmussen og 5) Venstre. I perioden frem til 1874 vedtog man love vedr. jernbanevæsenet og landets samferdselsnet, straffeloven, loven om landkommuner, lov om søværnets ordning, postkonventionen, lov om amyndiges midler, Esbjerg Havn, værnepligtsloven og valgmenighedsloven.
- Fyens Stifts Patriotiske Selskab – i dag Patriotisk Selskab.
- Junigrundloven var efter samtidens normer meget liberal. Med denne lov blev landets borgere endvidere sikret en række person-

lige og politiske frihedsrettigheder. De var således sikret ytrings-, forenings-, forsamlings- og trosfrihed. Uden indskrænkning kom Junigrundloven kun til at gælde indtil jan. 1852, idet den herefter blev sat ud af kraft på flere punkter. Det skete som følge af et tilsagn til de tyske stater om en regulering af forholdene mellem kongeriget og hertugdømmerne: Slesvig, Holsten og Laubenburg. En række af den danske Helstats fællesanliggender som finanser, militær og udenrigspolitik blev herefter undraget kongerigets rigsdag og i stedet lagt ind under en fællesforfatning. Men med nederlaget i 1864 var der behov for en ændring i grundloven. Efter afståelsen af hertugdømmerne stod kongeriget Danmark i den ejendommelige situation, at det på samme tid havde to forfatninger – Junigrundloven og Novemberforfatningen – og to parlamenter, der dækkede samme område. På grund af modstridende interesser viste det sig meget vanskeligt at nå frem til en politisk enighed, der kunne løse dette problem. Det blev til Grundloven af 1866, som går under betegnelsen for den gennemsete eller reviderede grundlov. Den blev udformet med udgangspunkt i et samarbejde mellem de konservative godsjeere, de nationalliberale og dele af bondevenerne under ledelse af J. A. Hansen. Gennem den nye grundlov skulle det imidlertid sikres, at landets konservative grupper ville få flertal i Landstinget. Det skete ved

at bruge indirekte valg og ved at have 12 kongevalgte medlemmer, som var valgt på livstid og ved at forbeholde 27 af tingets 66 pladser for landets største skatteydere. Christian Rasmussen blev den 12. december 1873 kongevalgt medlem af Landstinget. De store landbrug var på denne måde sikret flertallet i Landstinget.

- I dag en del af Hamburg.
- I 1868 var der 30 indbyggere i Esbjerg. I 1911 var Esbjergs Danmarks syvende største by med 18.000 indbyggere.
- Forpagter på Brænderupgaard.
- At slutte en overenskomst.
- Forordning om skudmålsbøger af 5. september 1832 bestemte, at alle tjenestefolk skulle have en skudmålsbog. Det var en lille fortrykt bog, hvori mange forskellige attester kunne indføres. Første indførsel var ofte konfirmationsattesten. Ved flytning til andet sogn skulle bogen have en påtegning. Skudmålsbogen skulle forelægges sognepræsten i begge sogne. I 1867 blev det forbudt for husbonden at skrive andet end ansættelsesperioden.
- Sogneånd blev indført ved lov af 1855.
- H. M. Henriksen: *Ryslinge Sogns Historie*, 1955, s. 156.
- Først ved lov om menighedsråd i 1903 fik sognemenigheden medindflydelse på valget af sognepræst.
- Raundrupgaard.
- Som senere blev til Korinth Landbrugsskole.

